QUidam obligaverat terram quandam suo militi: deinde cum filius [sui] domini longum post tempus pecuniam offerendo pignus liberare voluisset: filius militis contendebat patrem suum a domino suo defuncto de prædicto pignore investitionem [1] feudi accepisse. Unde viri prudentes Mediolanenses interrogati laudaverunt [2], in electione filii militis esse, cum XII. sacramentalibus [3] jurare [4], patrem suum vel se, a domino suo per investitu-

1 Id est, investituram. 2 Id est, responderunt. 3 *tit.* 4. §. 2. 10. 26. *supr. eod.* 4 Imo in electione ejus non est jurare, cum ejus juramento credi lex vetet. *tit.* 11. *supr. eod.* Solve: Lex vetat postessori asserti pignoris juramentum deferri. *d. tit.* 11. nisi fit munitus triginta annorum præscriptione, *ut hic.* 5 Feudum non intelligitur constitutum, nuda receptione servitiorum; nisi servitia

ram prædictam terram tenuisse: ita ut per [5] XXX. [6] annos contestatio pignoris a [7] parte domini adversus ipsum, vel patrem suum facta non fuisset. Si autem ipse jurare noluerit, filius [8] defuncti domini necesse habet jurare cum duodecim sacramentalibus, defunctum militem inde per feudum investitum non fuisse. Quod si ita jurare recusset, investire ipse filium militis domini filius de jam dicta terra per feudum debet.

sint recepta longissimo, hoc est triginta annorum spatio; & quidem continuo sine interruptione ulla. 6 Adde 2. *feud.* 26. §. 4. *infr. eod.* 7 Feudum præscriptione adquisitum, transit etiam ad heredes. In re præscripta jure feudi locum habet successio: quia præscriptio veritati exæquatur. *l.* 1. *C. de servit. & aqu.* 8 *tit.* 26. *in fr. &* §. 1.

OBERTI DE ORTO
DE FEUDIS
LIBER SECUNDUS.

TIT. I.
DE [1] FEUDI COGNITIONE.

Causæ generaliter aut decidiuntur jure Romano, aut Legibus Longobardorum, aut consuetudine: sed causæ feudales decidiuntur consuetudine. Bald.

OBertus de Orto Anselmo [filio] suo [dilecto] salutem. Causarum [2], quarum cognitio frequenter nobis committitur, aliæ dirimuntur jure Romano: aliæ [vero] legibus Longobardorum [3]: aliæ autem secundum regni consuetudinem, quæ quandoque sint variæ, & quandoque secundum diversorum locorum, aut curiarum mores sint diversæ, nec breviter possint dici, nec hoc libello facile comprehendi: usum tamen feudi, qui in nostris partibus obtinet, prout possibile est, exponere tibi necessarium duxi. In judicio etenim, quod de feudis agitur, illud legibus nostris contrarium dici solet. Legum autem Romanarum non est vilis autoritas: sed non adeo vim suam extendunt, ut usum [4] vincant, aut mores. Strenuus autem legisperitus, sicubi [5] casus emerserit, qui consuetudine [6] feudi non sit comprehensus, absque calumnia uti poterit lege scripta.

SCiendum [7] est autem feudum, sive beneficium nonnisi [8] in rebus soli, aut solo cohærentibus, aut in iis, quæ inter mobilia [9] connumerantur (veluti cum de camera [10], aut de cavena [11] feudum datur) posse consistere: ac feudum neminem posse acquirere, nisi [12] investitura [13], aut successione [14].

TIT. II. [15].
QUID [16] SIT INVESTITURA.

Investitura alia propria, ut possessio: alia abusiva, ut quando hasta, vel aliud corporeum porrigitur vasallo a domino pro investitura. Bald.

INvestitura quidem proprie [17] dicitur [18] possessio, abusivo [19] autem modo dicitur investitura, quando hasta, vel aliud corporeum [20] quidlibet porrigitur a domino [feudi] se investiturum facere dicente: quæ [21] siquidem ab illo fiat qui alios [22] habet vasallos, faltem coram duobus [23] ex illis solenniter fieri debet: alioqui, licet alii interfint testes, investitura minime valeat [24]. † Si enim dominus adhuc in possessione constituto, an facta sit investitura, quæratur: non debet probare nisi per pares curtis illius domus, vel per publicum instrumentum, a tribus vel a duobus paribus confirma-

1 De feudis sive eorum consuetudine Mediolanensi, vid. *Cujac.* 2 Causæ feudales deciduntur, vel jure Romano, vel Longobardo, vel consuetudine regni. Quo ordine? mox dicetur. 3 Longobardæ libros authenticos esse hinc colligitur. 4 Consuetudines feudales vincunt leges Romanas, *ut hic.* Consuetudini standum est, quidquid disponat jus commune. Ducnaz. *regulæ* 141. Est enim domina rerum. 12. Gell. 12. sequenda velut altera lex. Rolandus 3. *cons.* 3. Bruno comparatur. Rimin. 2. *cons.* 304. pacto. Boer. *decis.* 107. Rimin. 1. *cons.* 181. veritati. Decius *cons.* 586. facit de præsidio litium *Cyn. in c. 1. extra. mitis. extr. de simonia.* ligat minores. Boerius *decis.* 80. pupillos. Boer. *decis.* 43. furiosos, mente captos. *l. fina* 32. §. *Lucius ff. de adm. tut.* licet enim proprio non possint, alieno tamen consensu nituntur. Jaf. in *l. de quibus. ff. de leg.* adde quæ scripsi ad *l.* 2. *C. quæ sit longa consuet.* 5 In feudalibus negotiis finiendis speciandas est primum consuetudo si exstat; deinde ad similes casus conjecturæ feudorum expressos fit extensio. *c.* 2. *de feudo March.* Post, ad legem scriptam, si qua extat, recurritur, *ut hic*, quæ si non extat, ad legum similia recurrendum. *arg. l. non omnes* 8. *a. Barbaris* 8. *ff. de re militar.* 6 Consuetudo intelligenda est, quæ præscripta: alias non præscripta, non tam consuetudo quam voluntas ejus inducenda dici potest. *c. Comana. de elect.* 7 In quibus rebus feudum consistat. *tit.* 2. Cujac. 8 Feudum non constitit nisi in re immobili, vel quasi immobili. Quid ita? rerum quæ sui continuntur, proprietas est penes accipientem. Atqui feudi proprietas penes dominum jure feudorum esse debet. Quid in nominibus vel creditibus quæ nobis perpetuo debentur, num pollimus alii feudum constituere? Possumus: Bald. *hic.* An & in immobili, cui res mobiles fint quædam adjunctæ? Possumus quoque *Ravennas.* 9 *l.* 14. *C. de fabricensib. Evictis. Novell.* 7. & 120. *c.* 1. 10 Id est, cum ex ærario, vel arca jumenti vasallo assignatur stipendium certum. *tit.* 2. §. 1. 11 Vel de Cavena, id fit scilicet & Cavena in curte domini est. Proprium feudum est extra curtem & constitit in prædiis. 12 Imo & præscriptione & traditione sine investitura. *tit.* 26. §. 4. *Jo. feud. l. feud.* 28. §. *ed.* & culpa alterius vasalli possidentis. 13 Vide *tit.* 2. *infr. eod.* 14 Vid. *tit.* 11. *infr. eod.*

15 *tit.* 3. Cujac. 16 De investitura feudi. *Cujac.* 17 Propria investitura quid. 18 Investitura propria, adprehentio est corporalis possessionis feudi: impropria, abusiva & ficta, sine corporali possessione ipsius feudi. Fit verbis tantum, quibus tamen symbolum aliquod corporeum adjungi solet: fit denique his duobus concurrentibus nudis verbis & symboli interventu: puta hunc in modum: Ego investio te cum hoc annulo vel hac hasta, hac enim investitura feudi possessio non prehenditur, sed jus possessionis ipsius adipiscende & ingrediendæ propria autoritate adquiritur. 19 Abusiva investitura. 20 Puta vexillum, baculus, gladius, virga, annulus, Galli *parain, & baston.* 21 Investitura proria coram duobus saltem testibus, iisque paribus Curiæ (si modo tot pares investitor habeat) fieri debet: deinde inducendus est investitus in possessionem ipsius feudi. Hæc si defuerint, nulla subsecutæ inde obligatio. Quid si pauciores aut nulli pares fint? possunt extranei admitti. §. 1. *verf. si autem. J. eod.* 22 Hi dicuntur pares curtis, *J. eod.* curiæ, domus, aule domini. 1. *feud.* 26. *in gener.* & 2. §. 1. 23 *d.* §. 1. Quid? tres pili? tunne ad investituram novam citandi? Alvarotus poli Baldum putat citandos, nisi longissime absint. Ravennas putat expectandos, cum hæc investitura fit voluntaria: & jura contraria pertinenat ad eos casus quos celeriter expediri fit necesse. Quid si citati adesse nolint? actus nihilominus valebit. *Bald.* Quid si unus tantum Pur Curiæ fit? & hic quoque citandus erit. 24 Cur ita? ne quid fraudis excogitetur ab extraneis, qui non funt ita noti domino. 25 *l.* 1. *feud.* 26. *verf. teftes*, §. *eod.* 26 Teftis, qui dicit fe non in præfenti meminiffe, ac fequenti poft die dicit fe reminiffi, neque fuspectus, neque falfus, neque varius eft. 27 Adde *tit.* 5. §. *eod.* 28 Quid? qui non cogit pares ipfos jurare ac teftimonium dicere dominus, num feudo privatur, quafi denegato jure vafallo adtori? Gloffa ita putat. *Baldus* negat. *Alvarotus* arbitrarium facit: hoc eft, id relinquit arbitrio judicis. 29 Superiore cafu dictum eft de domino poffidente.

30 Vid. *tit.* 1. *in fin.* §. *eod.* 31 Fach *tit.* 42. *verf. inde etiam dicitur. J. eod. l.* 1. *C. de fideicommiff.* & que dixi ad *l.* 28. *C. de pact.* hoc tandem docet: ufum pro poffeffione effe, fi quis his verse annexus ex cellario domini percipiat. 32 Jura quæ poffidentur. 33 Poffeffio feudi propriæ, & vere continuata per annum domino fciente & patiente, & fervitia recipiente tanquam a vafallo, præfcriptionem inducit pro vafallo, ut fides ejus juramento habeatur, *ut hic.* Quid fi ruftica his terræ in anno par caponum dederit nobili: num perpetua præftatio inducetur? non inducetur. *v. l.* 28. *C. de pactis. l. cum ut in rem verf.* 6. *ff. de ufuris.* ut ait *Baldus*, locum non habet in mulieribus & ruflicis.

34 Feudum rectum dicitur, cujus poffeffor juftis ab, ut fupra, *tit.* 33. 39. 82. 91. *infr. eod.* 35 Jure rei referre fuisjurandum poffeffor vafallus debet. 36 Pars altera divifionis propofitæ initio hujus tituli, *ubi quæ fiquidem ab illo.* 37 Etiam extraneus. *J. feud.* 26. *verf. teftes* 8. *eod.* 38 Probationum oidcrva genera: Teftes, *ut hic*, publicum inftrumentum, jusjurandum. *J. eod.* 39 Pactum infolitum invefturæ, qui intervenifle ait, id probare debet: quo deficiente in probatione, cuilà jurejurando adverfari deciditur. adde *tit.* 20. 24. §. 1. 26. §. 6. *verf. fina* 29. 73. 76. 84. 90. 104. 105. & *fimilia.* 40 Pactum etiam infolitum feudi inveftituræ adjectum eft fervandum. 41 Hinc fequitur, vel dominii ejus contemplatione eum invefteri? liber non fit, vel feudum ejus domino adquirtetur. Quid fi ita fervo alieno feudum dederis, ut ei adquiratur non ejus domino? neque fervo ipfi, neque ejus domino feudum adquiretur. 42 Quid fi dignitate, infirmitate, vel fenectute ipfe prohibetur? per fubftitutum fervire debebit. Bald. *in l. quisquis* 27. *C. de epifcopis*: adde *l. in metallum* 22. *ff. de panis.* 43 Pa 44 *tit.* 51. 104. *J. l. feud.* 1. §. 3. 12. 6. 8. 14. 44 TIT.

TIT. III.
PER [1] QUOS FIAT INVESTITURA [2], ET PER QUOS RECIPIATUR.

Vetus inveftitura fieri poteft etiam a majore, vel a quocunque: nova autem non poteft. Bald.

INveſtitura autem aut fit de veteri [3] beneficio [4], aut de novo [5]. Quæ de veteri fit, etiam [6] a minore poteſt fieri. Sive autem a minore, ſive a majore fiat, non de omni poſſeſſione vaſalli, fed [7] de juſta [8] tantum facta intelligitur: niſi aliud nominatim dicatur. Novi vero inveſtitura feudi non ab alio recte fit: niſi ab eo, qui legitime ſuorum bonorum adminiſtrationem habet. Qui [9] enim qualibet ratione aliquid de ſuis rebus impeditur alienare [10], is nec per feudum poterit inveſtituram [11] facere.

Res, cujus alienatio prohibetur, in feudum dari non poteſt. Bald.

§. 1. Sed etiam res, cujus alienatio prohibetur [12], nec per beneficium dari conceditur [13], niſi in caſibus: ut ecce ſi quis ex agnatis tuis rem [14], quæ a communi parente per ſucceſſionem ad eum pervenerit [15], alienare voluerit: non permittitur ei etiam ſecundum antiquam conſuetudinem alii eam vendere, niſi [16] tibi [17] vel alii proximiori [18] pro æquali [19] pretio accipere volenti. Per feudum tamen [20] cuilibet [21] dari poteſt: niſi fiat in fraudem [22] noſtræ conſuetudinis, vel legis novæ bonæ memoriæ Lotharii [23] [vel Friderici [24]] imperatoris. Tunc enim reſciſſa [25] inveſtitura, redditio a te [26] vel ab alio proximiori, videlicet ſecundum antiquam [27] conſuetudinem, pretio, ſi quod dederit: is, qui inveſtituram accepit, compellatur eam tibi reſtituere. † Perſonam vero inveſtituram accipientis non diſtinguimus: nam etiam ſervus [28] inveſtiri poterit: niſi ignorantia [29] prætendatur. † Sed utrum ipſe vel alius pro [30] te inveſtituram faciat, vel ſuſcipiat, nihil intereſſe putamus: poteſt enim hoc negotium, & per [31] procuratorem ab utraque parte expediri.

† Fœminam quoque etiam [32] novi feudi inveſtituram [33] facere poſſe plerique conſentiunt [34]. Nulla [35] autem inveſtitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recuſat [36]: cum [37] a fidelitate feudum dicatur vel a fide [38]: niſi eo pacto acquiſitum ſit ei feudum, *ut ſine* [39] *juramento fidelitatis habeatur.*

TIT. IV.
QUID PRÆCEDERE DEBEAT AN INVESTITURA, VEL FIDELITAS.

Fidelitatem præcedere debet inveſtitura. Bald.

UTrum autem præcedere debeat fidelitas inveſtituram, an inveſtitura fidelitatem, quæritum ſcio: & ſæpe reſponſum eſt, inveſtituram [40] debere præcedere fidelitatem [41]. † Fidelitatem [42] autem dicimus jusjurandum, quod a vaſallo præſtatur domino.

TIT. V.
QUALITER [43] JURARE DEBEAT VASALLUS [44] DOMINO FIDELITATEM.

Vaſallus domino jurare debet quod ſibi erit fidelis: & quod credentiam ſibi commiſſam non manifeſtabit. Bald.

QUaliter autem debeat jurare vaſallus fidelitatem, videamus. Jurare ſcilicet ſic [45] debet: Ego juro ad hæc ſancta Dei Evangelia [46], *quod a modo in antea ero fidelis huic, ſicut debet eſſe vaſallus domino: nec id quod mihi ſub nomine fidelitatis commiſerit* [*dominus*,] *pandam* [47] *alii ad ejus detrimentum, me ſciente* [48].

† Si [49] vero domeſticus, id [50] eſt, familiaris ejus ſit cui jurat: aut ſi ideo jurat fidelitatem, non quod habeat feudum [51], ſed quia [52] ſub jurisdictione [53] ſit ejus cui jurat, nominatim vitam [54], membrum, mentem, & ejus rectum honorem cuſtodire jurabit.

TIT. VI.
DE FORMA FIDELITATIS.

Vaſallus & dominus ſibi invicem auxilium & conſilium præſtare debent. Bald.

IN epiſtola Philiberti epiſcopi in decretis 22. [55] cauſa, de forma fidelitatis, aliquid ſcribere monitus, hæc vobis quæ ſequuntur breviter ex librorum auctoritate notavi. Qui domino ſuo fidelitatem jurat, ita [56] in memoria ſemper habere debet, incolume, tutum, honeſtum, utile, facile, poſſibile; *Incolume*: ne ſit in damno domino ſuo de corpore [57] ſuo. *Tutum*: ne ſit ei in damno de [58] ſecreto [59] ſuo, vel de munitionibus [60] ſuis per quas eſſe tutus poteſt. *Honeſtum*: ne ſit ei in damno de ſua juſtitia [61], vel de aliis cauſis quæ ad honeſtatem ejus pertinere videntur. *Utile*: ne ſit ei in damno de ſuis [62] poſſeſſionibus. *Facile*, vel *poſſibile*: ne id bonum quod dominus ſuus facere leviter poterat, faciat ei difficile: neve id quod poſſibile ei erat, faciat impoſſibile. Ut fidelis hæc documenta caveat, juſtum eſt. † Sed quia [63] non [64] ſufficit abſtinere a malo, niſi fiat quod bonum eſt: reſtat [65] ut in ſex prædictis conſilium & auxilium domino præſtet, ſi beneficio vult dignus videri, & de fidelitate eſſe ſalvus [66]. Dominus quoque in his omnibus vicem [67] fideli ſuo reddere debet: quod ſi non fecerit, merito cenſebitur malefidus, ſicut ille qui in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel conſentiendo deprehenſus fuerit perfidus & perjurus.

TIT. VII.
DE NOVA FORMA FIDELITATIS.

Traditur hic nova forma jurisjurandi fidelitatis, quod præſtat vaſallus domino. Bald.

EST & alia de novo ſuper fidelitatis juramento forma inventa, & utentium approbata conſuetudine: quæ hodie fere in omni curia videtur obtinere, hæc ſcilicet: Ego *Titius juro ſuper* [68] *hæc ſancta Dei Evangelia, quod ab hac hora in antea usque ad ultimum diem vitæ meæ ero fidelis tibi Cajo domino meo contra omnem* [69] *hominem excepto* [70] *Imperatore, vel rege.* Quod verbum ſi recte intelligatur, nulla quidem indiget adjectione [71], ſed integram & perfectam in ſe continet fidelitatem: ſed propter [72] ſimplices, & nominis ſignificationis ignaros, ad illius verbi interpretationem hoc adjici ſolet: id eſt, Ego juro,

1 De inveſtitura veteris ac novi beneficii, vid. *Cujac.* 2 *tit.* 4. Cujac. 3 Inveſtitura veteris beneficii fit, vel a ſucceſſore domini, vel ſucceſſore vaſalli. *tit.* 31. *J. eod.* 4 Hujusmodi inveſtitura eſt ſimplex feudi recognitio, quæ apud quosdam fit plerunque illata certa pecunia. Galli *relief.* 5 Ea dat legem contrahi. 6 Inveſtitura antiqui beneficii fieri poteſt etiam a minore: non non poteſt, *ut hic.* Quid ita? Qui de veteri feudo inveſtit, non alienat, nec infeudat, ſed inveſtituram tantum a majoribus ſuis tam confirmat: Imo ne quidem poſſeſſionem transfert, ſed confirmat tantum. An que fuit injuſta poſſeſſio hoc modo confirmabitur? Minime, nullum enim jus poſſeſſionis de novo tribuit, ſed quæſitam confirmat tantum. In dubiis juſta ſuppoſita tantum continetur, ut ne jus alterius lædatur, *ut hic.* Aperiunt dicamus: Infans & furioſus ne quidem inveſtit de antiquo feudo: ſed eorum tutores & curatores. Majores infante, de novo feudo etiam contentis tutorum & curatorum inveſtire non poſſunt, cum hæc inveſtitura ſit alienatio: de antiquo etiam fine tutore & curatore inveſtire poſſunt: ſi tamen læſi ſint, reſtituentur, niſi dicamus in minoribus tutorem vel curatorem non habentibus judicis præſentiam requiri, *l. tenorem.* 7. *C. qui admitti ad bonorum. l. ſi infanti.* 18. *C. de jure deliber.* 7 Non poſſidens non cogitur inveſtituras dare. 8 Id eſt, non vitioſa. 9 Alienare prohibitus, in feudum dare non poteſt. adde *l. ult. C. de rebus alienis non alien. l. qui habebat. ff. de verb.* 10 Alienat, qui etiam utile tantum dominium alienat, ut & qui de novo inveſtit, *d. l. ult.* hoc quidem in minore. In majore aliud eſt, major enim alienare prohibetur invito domino, qui tamen eo invito ſalvo feudum [11] Novam ſolicet. Eſt enim novi feudi inveſtitura alienationis ſpecies. 12 Vel a lege vel a teſtatore, argumento emphyteuticos. *l. ult. C. de rebus alien. non alienand.* 13 Falſa videtur illatio: Quippe res eccleſiaſtica alienari non poteſt, *Novell.* 7. poteſt tamen in feudum dari 1. *feud.* 1. 14 Feudum antiquum vaſallus etiam invito domino tibi adgnato, vel alii proximiori vendere poteſt: proximior adgnatus tibi præferetur, dum æquale pretium offerunt, *ut hic.* Quid ſi tu proter vel ultra juſtum pretium numeraſti? id etiam proximior offerre cogitur. Juſtum enim pretium eſt, quod inveniri poteſt. *Doctores in l.* 2. *C. de rejcind. venditione.* Quid? num vaſallus feudum ſuum alteri dare poteſt? Poteſt; dum ne conſuetudinis, vel legis novæ Lotharii, vel Friderici quid in fraudem fat. *verſic. per feudum.* Fraus eſt, colore infeudationis abuti, & reipſa vendere; fraus eſt poſt mortem ſuam proximiores agnatos ſum mutuo tibi jurare debent? Id videtur, fingitur enim alius alii, juris præſumptione, ſubeſſe. 53 Non tantum feudatarii jurant, fed & ii, qui ſubfunt alicujus jurisdictioni. 54 Vid. *tit.* 7. & 8. *J. eod.*

55 22. *quæſt. c. de forma.* 56 Nempe ut ne noceat corpori, ſecreto, munitionibus, juſtitiæ, poſſeſſionibus, juri, alique hujusmodi. 57 Id eſt, vita. *tit.* 6. *in fin.* §. *ſed. tit.* 8. *in fin.* §. *ſed. J. Conſt. Neapolit.* 15. & 18. vid. *formulam* Roderici 2. 19. 58 Quid ſi ſe occiſurum Sempronium dixerit vaſallo dominus? Dehortari primo dominum debebit: ne ocinde in genere ipſum Sempronium admonere, ut ſibi caveat. *Gloſſ. in verbo.* 13. *diff. c. ſi ſacerdot. de offic. ordin.* 59 *tit.* 5. §. *ſed.* 1. *feud.* 17. 60 *tit.* 24. §. 2. *verſ. porro. J. eod.* 1. *feud.* 5. *verſ. ſimiliter.* 61 *d. v. porro, tit.* 5. *in fin. J. eod.* 62 Ut ſupra de ſuis munitionibus. 63 Vaſallus a ſuperioribus non tantum abſtinere debet, ſed & eo amplius in hujusmodi caſibus conſilio juvare dominum cogitur. 64 Nota. 65 Obſervo in iis non admittitur, que quis interpoſito jurejurando facere cogitur. adde *l. magnam.* 12. *C. de contrab. fift.* 66 Perjuro vaſallo non poteſt gratiam jurisjurandi facere principes, invito ipſius vaſalli domino. 67 Inter dominum & fidelem fides eſt reciproca, ideoque dominus vaſallo conjux & amicus dicitur. 68 *tit.* 28. *in fin. pr. J. eod.* adde *tit.* 26. §. 7. *verſ. dominus tit.* 47. *J. eod.*

69 Vid. *tit.* 28. *in fin.* 70 *d. tit.* 28. §. *ſi. in fin. J. eod.* In juramento fidelitatis vaſallus tacite excipit Principem ſuum, antiquiorem dominum, patrem. Interpretes vero has perſonas addunt: patrem, filium & fratrem, ſi qua videlicet in re adverſus jus naturæ ledentur ab ipſo domino. Addamus & uxorem. 71 Cum tacite id intelligatur. 72 Simplicium & imperitorum habetur ratio: & ut Gloſſa *in quæſtione.* 10. *C. familiæ erciſcundæ.* ait: Non omnis ſcit dicere, beredem infimo unde notari. Teſtimonium ejus vitare qui Titium poſſidere dixerit, tametſi interrogatus quid ſit poſſidere, reſpondeat ſe nescire. *Gloſſ. in l. ſtipulatio plus.* 38. 9. *hoc quoque.* 7. *ff. de verb. oblig.*

quod nunquam scienter ero in consilio, vel [1] in facto [2] quod tu amittas vitam, vel membrum aliquod: vel quod [3] tu recipias in persona aliquam læsionem, vel injuriam, vel contumeliam, vel quod tu amittas aliquem honorem quem nunc habes, vel in [4] antea habebis, & si scivero vel audivero de aliquo qui velit aliquod istorum contra te facere, pro [5] posse [6] meo, ut non fiat, impedimentum [7] præstabo. Et si impedimentum præstare nequivero, quam cito [8] potero, tibi nuntiabo [9]: & contra eum, prout potero, auxilium [10] meum tibi præstabo, & si contigerit te rem aliquam quam habes vel habebis, injuste vel [11] fortuito [12] casu amittere, eam recuperare juvabo, & recuperatam omni tempore retinere. Et si scivero te velle juste [13] aliquem offendere, & inde generaliter [14] vel specialiter fuero requisitus [15], meum tibi, sicut potero, præstabo auxilium. Et si aliquid mihi de secreto manifestaveris, illud sine licentia nemini pandam [16], vel per quod pandatur, faciam: & si consilium mihi super aliquo facto posiveris: illud tibi dabo [17] consilium quod [18] mihi videbitur magis expedire tibi: & nunquam ex persona mea aliquid faciam [19] scienter quod pertineat ad tuam, vel tuorum injuriam vel contumeliam.

§. 1. Investitura [20] vero facta & fidelitate subfecuta [21] omni modo cogatur dominus investitum in vacuam possessionem mittere [22], quod si differat, omnem [23] utilitatem [24] ei præstabit.

TIT. VIII.

DE INVESTITURA DE RE ALIENA FACTA.

Miles ignorans a comite de aliena re aut impignorata investitus, habet contra dominum actionem pro evictione, sciens autem, non, nisi stipulatio aut pactum intervenerit. Bald.

CUm de re aliena, vel alii obligata investitura fiat, illud distinguitur, utrum scienti an ignoranti facta sit. Qui [25] enim alienæ rei sciens [26] investituram accepit: nisi [27] pacto speciali sibi prospexerit, de evictione [28] agere non poterit: ignorans [29] vero recte aget, ut [30] aliud [31] ejusdem bonitatis seu quantitatis [32] ei præstetur [33]. Sed in eo nulla est differentia, qui investituram fecit, utrum sciverit vel ignoraverit.

REi [34] autem per beneficium recte investitæ vasallus hanc habet potestatem, ut tanquam [35] dominus possit a quolibet possidente sibi quasi [36] vindicare [37]: & si ab alio ejus rei nomine conveniatur, defensionem [38] opponere [39], nam & servitutem [40] eidem rei debitam petere poterit & retinere. † Quid ergo si pretio vel dolo, aut incuria [41] servitutem [42] rei beneficiariæ imponi [43] patiatur, & ad dominum ex qualibet causa postea beneficium revertatur? an ex eo præjudicium domino generetur, quæsitum fuit? & responsum est, ut vasallo quidem, donec [44] feudum tenet, possit obesse: domino autem etsi per longa tempora perseveraverit, servitus minime noceat.

Vasallus potest feudi conditionem facere meliorem, non deteriorem in alterius præjudicium. Bald.

§. 1. Econtrario autem si quid feudo a vasallo additum sit: si [45] quidem tale adjectum sit, quod per [46] se subsistere possit, id est, ut per se censeatur, ut [47] prædium: id non accrescit feudo. Si vero per se non [48] possit subsistere, ut servitus [49]: plerisque placet feudo accedere, & sicut partem [50] feudi disponendam esse: melioremve [51] namque conditionem feudi facere potest: deteriorem [52] vero sine [53] domini voluntate, vel eorum agnatorum [54] ad quos per successionem pertinet, facere non potest.

Feudum alienari non potest in alium, quamvis nec pignori obligari. Bald.

§. 2. Quamvis enim possessio [55] per beneficium ad eum pertineat, tamen [56] proprietas ad alium spectat: & ideo quartæ [57] sive tertiæ ratione, quæ a Longobardis seu a Romanis viris uxoribus fieri solet, post mortem viri ad mulierem nihil pertinet, nam nec [58] pignus quod consultum [59] dicitur, fieri potest ex feudo.

TIT. IX.

QUALITER OLIM POTERAT FEUDUM ALIENARI.

Olim regulariter venditio feudi pro parte dimidia permittebatur, altera parte retenta. Bald.

EST autem optima consuetudine interdicta feudi alienatio: super qua multæ & diversæ sententiæ dabantur in singulis civitatibus, seu curiis: donec Imperator divæ memoriæ Lotharius tertius promulgavit super hoc novam constitutionem [60], quæ posita est in titulo de beneficiis. Necessitate [61] namque suadente, poterat olim [62] vasallus, domino inscio vel invito feudi partem vendere, retenta videlicet alia parte. † Si vero vel totum, vel partem volebat per feudum aliquem investire [63]: hoc licebat ei sine [64] fraude facere. Si autem dissentiente domino vendebat, sive per feudum investiebat, (quod [65] & ipsum sincere hodie & sine fraude licet ei facere) si tamen sine [66] herede masculo descendente decedebat, vel feudum in manu domini refutabat [67], aut alia forte ratione intercedente culpa [68] amittebat: tunc [69] omnis feudi alienatio ad irritum revocabatur: eo [70] excepto, quod ille qui secundo loco beneficium acceperat, non amittebat, si [71] priori domino servire, & ab eo feudum recognoscere volebat.

Casus enumerat in quibus etiam de jure antiquo fuerat prohibita. Bald.

§. 1. Donare [72] autem, aut judicare [73] pro anima, vel in dotem [74] pro

1 Consilii & facti discrimen. 2 Id est, actu. 3 Quid si vasallus consilium dederit, ut dominus furiosus caperetur, vel coërceretur, aut ipse etiam furiosum ceperit, ut in vinculo conjiceretur ex *l. Divus. 13. ff. de officio præsid. l. 1. C. de emen. propin.* vasallus nihil adversus jusjurandum ex officio videtur fecisse, sed juvatile potius dominum. 4 Juratur etiam super futuris. 5 Atticismus feuditicus.

6 Impossibile non cogitur promittere aut præstare vasallus. Ita non tenebitur ad ea quæ jure non poterit. *l. nepos. 125. ff. de verb. signif.* 7 De dominio non impediendo.

8 Tempus omne cum quodam temperamento accipi oportet. *l. Æmilius.* 38. *ff. de minoribus.* 9 De domino certiorando. 10 De auxilio ferendo. 11 Eorum autem casum & injustitiam comparari notat Laudensis hic. 12 Vid. *l. ult. C. de alt. empt. l. 9. §. 2. ff. locati.* 13 Vid. Nicetam *in Alex. Comnen.* Vasallus non cogitur juvare dominum injuste alium offendentem. 14 De generali ac speciali domini denunciatione. Specialis igitur denunciatio domini non exigitur: sufficit dominus non cogitur specialiter denunciare vasallo, ut juvet: cum generaliter denunciasse sufficiat. 15 Juvandi alterius dolum, intelligitur non moram committi. si requisitus non juverit. Ita qui juvare promisit, intelligitur adversus conventionem facisse, si requisitus aut interpellatus id non fecerit, nisi forte servit magnum periculum imminere domino. Proinde in federibus Principum vel civitatum, pactum juvandi non committitur, nisi præcesserit denunciatio. 16 De arcano non evulgando. *tit. 5. supr. eod. tit. 28. in fin. J. eod.* 17 De consilio. 18 Consilium ex animi sui sententia vasallus domino præstare tenetur, & proinde non fraudulentum.

19 De domino non offendendo. 20 Investitura abusiva seu verbali (quæ per annulum pura, vel baculum fit. *cap. 1. supr. qui fit investitura*) Feda, & fidelitate præstita, dominus tenetur vasallum mittere in possessionem, qui nisi miserit, id quod interest præstare ei debebit. Quid si nudo pacto (id est verbali tantum investitura) promisit dominus investituram? Respondeo, quod etiam ex illo nudo pacto ogi dominus investituram realem facere: adeo ut nisi eam fecerit, vasallo id quod ejus interfit, omnimodo actione doli præstare debeat. 21 Fidelitas subsequitur investituram *tit. 4. supr. eod.* 22 *l. fend. 4. supr. tit.* 26. § 6. 23 Hoc est, id quod refert, id quod re ipsa interest, præstabit: puta damna omnia accepta. Imo & id quod extra pactum interest, puta id quod lucrari potuit vasallus ex feudi reditu, veluti, si vasallus ipse pecuniam in mercibus emendis occupare conduxit. Raven. *hic.* 24 Id est, id quod interest.

25 Evictionis non agit in dominum, qui sciens, ab eo investitus est de feudo alieno: nisi evictionis periculum fuerit sibi stipulatus. 26 Aliud, si nesciens.

27 Pacto sibi stipulari evictionem rei vetitæ legibus alienari, emptor non potest. *princ. vers. callidus. 7. de prohibita feudi alien. per Frideric.* alienæ tamen rei in feudum receptæ etiam scienter, evictionem sibi stipulari potest, ut hic, quippe hic actus legi omnino juritus non habetur, ut prior ille. 28 Adde *tit.* 46. *f.* eod. dixi ad *l. C. de de iure deliberan.* 29 Evictionis agit adversus dominum vasallus investitus de re aliena a domino etiam ignorante; nec enim ullo modo decipiendus est vasallus. 30 Evicto feudo dominus præstare vasallo cogitur aliud feudum ejusdem bonitatis & quantitatis, ut *hic.* Ita feudo evicto vasallus non agit ad duplum ex lege civili; sed ad tantundem ejusdem bonitatis & quantitatis: denique ad eambium tantum feudi evicti, & specieum pro specie petere potest. 31 *tit. 25.* 32 Seu quantitas. *Hotom.* 33 Evictionis agi potest ob feudum donatione acceptum, *ut hic.* Jure civili ob rem donatam *de don.* Quid in? Feudum non est donatio simplex, sed ob causam.

34 De jure Cujac. 35 Vasallus pro investituram feudi acceptam, tanquam dominus est. Ita duplex dominium est; verum & quasi dominium: ut & proprietas & quasi proprietas. *Gloss. l. 2. §. quædam. ff. de extraordinis, l. retle. 25. ff. de verb. sign.* Arqui dominium per nudam investituram sine traditione non transfertur, *l. traditionibus.* 20. *C. de pactis.* Respondeo: Feudi dominium per nudam & abusivam investituram transit, *tit. 2. supr. eodem.* quæ proprium tranlire videtur, *ut hic, & tit. 27.* 2. vel si feudi instrumentum sit traditum, *arg. l. 1. C. de donat.* vel si ab Imperatore feuda fit, qui solutus legum solennitatibus videtur. *l. 19. C. de testi. l. 34. in fin. C. de donation. c. de tit. 17. de præscudi in feuda.* 36 Utilis & quasi rei vindicatio datur vasallo. Ut quasi dominus posit rem suam feudalem a quocunque possidente vasallus avocare, seu vindicare a quocunque inquam extraneo; Imo & ab ipso domino, si feudum injuste possidet dominus. *l. 1. in fin. ff. si ager vectigal.* Quid si vasallus & dominus feudum vindicent simul? *Utrumque.* Ita enim fit ejus causa propinquior, & utiles actiones habeat. *d. l. 1.* 37 Vasallo competit vindicatio. 2. *feud.* 43 J.

38 Vasallus feudi nomine agere & defendere potest: Jure experiri, cum agendo, tum excipiendo potest. 39 *d. tit.* 43. 40 Vasallo plus juris in feudo competit quam usufructuario in re usufructuaria, *l. 1. ff. si usufructus. l. 1. in fin. ff. de novi operis nuntiat.* est, negligentia: alias legitur, *injuria*, ut notat Laudensis. 41 Id feudo imponi vasallus cum patitur pretio, dolo, vel negligentia, sibi nocet; non domino, etiam si servitus ea præscriptione alieni fuerit qualita, *ut hic.* Quid? privaturne feudo ea de causa, perinde, ac si feudum alienasset? non privatur, DD. *hic.* Quid si in judicio servitus feudo vasalli fuerit impolita? vel ipsi domino servitus sic imposita accebit, c. 1. *J. de controversia inter vasallum & c. si vasallus.* J. *si de feudo defuncti contest.* Quid si contrarie se allenum vasallus? feudo domino aperto, creditoribus vasalli, potior fuerit dominus, *ut hic notant interpretes.* 43 Vid. *§. 1. in fin. J. eod.*

44 Resoluto jure dantis resolvitur jus accipientis. *l. 31. ff. de pignoribus, & l. tit. 13. §. eod. & l. ult. C. si pignus pignori datum sit*, excipe *tit. 9. in fin. prine. J. eod.*

45 Augmentum feudi fictum opera, vel industria vasalli fi per subsistere, & a feudo separari potest, pars feudi non censetur, *ut hic.* Quid si per alluvionem quædam portio feudo accrevit? pars feudi est. *§. si quis de manso. si de investitura feudi tit. 4.*

46 Prædia seu agri per se subsistunt. 47 Augmenta feudorum dominum sunt generum: Quedam per se subsistunt, ut vicina feudo prædia comparata: quedam non per se subsistunt, sed feudo cohærent plane. Sine feudo effis non possunt, ut sunt servitutes feudo adquisitæ, *ut hic*, priora augmenta pars feudi non sunt, ut posteriora. *Bald. ibi de cap. 1. §. Si vasallus. tit. hic finitur lex.* Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. feud. q. 88. num. 1.* Rofendal. *de feud. 7. concluc. 47. num. 10. & c. 10. concluc. 43. & c. 2. concluc. 15. num. 12.* Hartman. Pistor. *lib. 2. quæst. 42. num. 1. & seq. §. 1.*

48 Non subsistere, est enim qualitas, & sic accidens, *l. quid aliud. 86. ff. de verb. sign.*

49 Servitutem feudo adquisitam per vasallum, aperto feudo dominus retinet, *ut hic*, tenetur tamen servitutis æstimationem solvere heredibus vasalli. *§. si vasallus. tit. hic finit. vers. Quid si* jurisdictionem cæstro feudali adquisivit? Jurisdictio heredum vasalli succedit. Potest enim separari jurisdictio a castro, cum penes unum feudale castrum sit, penes alium jurisdictio esse possit. 50 Servitus pars feudi. 51 Deteriorem feudi conditionem dono dominio, vel agnatis vasallus facere non potest: meliorem potest. 52 Idem in usufructu. *l. 10. l. 13. §. 4. l. 15. §. fi. ff. de usufruct. & fructu dotali. l. 7. §. 12. ff. soluto matrimonio.* 53 Potest igitur volente: cum volenti non fiat injuria. 54 Adde *l. feud. 2. §. 2. feud.* 26. §. 1. *vers. Titius.* 55 Penes vasallum feudi possessio est: penes dominum ipsa proprietas, hinc feudum res non mancipi. Adde *tit. 23. in fin.* 56 Feudi proprietas penes dominum est: possessio penes vasallum. Quid hinc sequitur? jure longobardo, vel Romano uxores maritis suis succedere in quartis, vel tertiis, maritis suis non succedere in feudis, *ut hic*, etiamsi feudum quo de agitur, ab ipsis conjugibus simul fuerit adquisitum: nisi aliud pacto fit contentum.

57 Hujusmodi tertiæ & quartæ dantur a maritis uxori, hypobol, seu vice donationis propter nuptias loco, quæ Longobardis morgengaba. vid. *tit. 25. J. eod.* 58 Ignorare feudum vasallis non potest invito domino, *ut hic.* Quid si pignoranit? pignus videtur privatitur. *c. 1. J. de prohib. alienat. feud. per Frider.* Cur pignorare non potest? quia non pleno jure dominus rei feudalis est, directum feudi dominium non habet. fed utile tantum. Atqui creditor pignus suum alteri pignori dare potest. *l. 1. l. 2. C. si pignus pignori datum fit.* 59 Dixi *l. feud. 5. vers. fec. aut fi libellaria.*

60 *d. tit. §. tit. 52. infr. eod.* 61 Pota famis. Necessitatis enim causa, poterat vasallus mediam partem feudi alienare. Hodie non potest. Cur non necessitate famis. *arg. l. 2. C. de patribus qui filios suos distraxerunt?* vasallus dominium habet: pater nullum. 62 Hodie non potest. *tit. 52. 24. 25. infr. eod.* 63 *d. tit. §. 3. supr. eod.*

64 Id est, impune. *l. 1. ff. ad l. Falcid.* alias hic notant: interpretationem in feudis *mandati, cf. franc.* 300. *ff. de regulis.* 65 Infeudatione loquitur, non de alienatione. 66 Vasallus sine herede masculo descendente decedebat, vel feudum in manu domini refutabat [67], aut alia forte ratione intercedente culpa [68] amittebat: tunc [69] omnis feudi alienatio ad irritum revocabatur: eo [70] excepto, quod ille qui secundo loco beneficium accepe-

filia dare, nullius curiæ poterat consuetudine: licet posset locare [1], nisi locatio esset fraudulenta alienatio: sicut [2] est per libellum [3], ut dicatur [4] venditio. Quis enim dubitat, quod libellario [5] nomine sub [6] vilissima duorum [7] denariorum pensione [8] perpetuo concedatur utendum, alienatum [9] in fraudem esse? Porro sive de bona consuetudine, sive de prava quæramus: concessa [10] erat domino pro æquali pretio redemptio: nisi hoc beneficium amiserit [11] dominus per refutationem, vel annali silentio, ex quo sciverit [12], computando. Præscriptione autem triginta [13] annorum submovebatur, tam sciens quam ignorans: in prohibendo autem vel redimendo potior [14] erat proximi agnati, quam [15] domini conditio: si tamen feudum erat paternum. † De illa vero feudi alienatione [16] quæ a domino fit, si dubitetur, lex [17] Imperatoris Corradi consulatur: quæ posita est in jam dicto titulo de beneficiis.

TIT. X.

QUIS [18] DICATUR DUX [19], MARCHIO, COMES, CAPITANEUS, VEL VALVASOR.

QUi a principe de ducatu aliquo investitus est, dux [20] solito more vocatur. Qui vero de marchia, Marchio dicitur. Dicitur autem marchia [21], quia marcha, ut & plurimum juxta mare sit posita. Qui vero de aliquo comitatu [22] investitus est, comes appellatur. Qui vero a principe, vel ab aliqua potestate [23] de [24] plebe aliqua vel plebis parte per feudum est investitus, is capitaneus [25] appellatur, qui proprie valvasores [26] majores olim appellabantur. † Qui vero a capitaneis antiquitus beneficium tenent, valvasores [27] sunt. Qui autem a valvasoribus feudum quod a capitaneis habebatur, similiter acceperint, valvasini [28] id est, minores [29] valvasores appellantur: qui antiquo quidem usu consuetudinem feudi nullam habebant: valvasore [30] autem sine filio mortuo, feudum quod valvasori minori [31] dederat, ad capitaneum revertebatur, sed hodie eodem jure utuntur in curia Mediolanensi, quo & valvasores.

† Cæteri vero, qui [32] ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet noviter a capitaneis seu valvasoribus acquisierint, plebeii [33] nihilominus sunt. Nam illi, qui soldatam [34] habuerunt vel acceperunt vel habent: per eam nullum pedagium [35], sed nec feudi usum acquirunt. Soldata [36] autem est præstatio quædam annua gratuita quæ a neutra parte transit [37] in heredem: morte enim dantis vel accipientis [38] interveniente finitur. Soldata vero dicitur, quia plerunque in [39] solidorum [40] donatione consistit: quandoque autem in [41] vino & annona consistit.

TIT. XI.

DE [42] SUCCESSIONE FRATRUM [43] VEL GRADIBUS SUCCEDENTIUM IN FEUDO.

Feudum acquiritur investitura & successione. Bald.

PEr successionem [44] quoque, sicut per investituram beneficium ad nos pertinet. Mortuo enim eo qui beneficium tenebat, prima [45] causa liberorum est. Filiis enim existentibus masculis [46] Alii derivant a *Sala*, quod Germanis stipendium, & mercedem significat, unde soldatii. 41 Atque ita ut paulo ante dictum est, soldata parum differt a feudo cameræ, vel cavenæ.

42 De gradibus succedendi in feudo, *Cujac.* 43 Adde *tit. 50. infr. eod.* 44 *tit. 7. in fin. supr. eod.* 45 *§. 1. Inst. de hereditatibus que ab intestato.* 46 *l. feud. 1. §. 3.* 47 *d. tit. 1. §. 2. in fi.* 48 Feudorum successio in multis differt a successione, Jure civili introducta. Jure civili succedunt liberi naturales virorum. 4. *C. de liberis prater.* in feudis non succedunt, *ut hic.* Jure civili parentes succedunt. *Auth. defunctis. C. ad SC. Tert.* Jure feudorum non succedunt. *c. 1. de naturalibus filiis. Jure communi cognati succedunt*: sublata differentia agnationis & cognationis. *Authent. post fratres. C. de legitimis hered.* jure feudorum toli agnati succedunt, non cognati, *§. penult. supr. qui feudum dare.* Differt quoque feudum ab emphyteusi. fœminæ ex pacto, aut nisi femineum fit feudum, in feudo non succedunt, ut quæ tamen succedunt in emphyteusi. *Nov. de non alienando.* unde Everardum in Topicis loco ab Emphyteusi ad feudum 30.

49 *d. §. 3. tit. 6. §. 1. tit. 8. in fin.* 50 *tit. 50. infr. eod.* 51 *d. §. 3. d. tit. 8.* 52 Masculis fe.

53 *l. feud. 1. §. 2.* 54 *l. feud. 14. §. 1.* 55 *l. feud. 1. §. 4. supr. eod. tit. 50. infr. eod.* 56 Feudum paternum dicitur, quod fuit illius parentis, qui fuit communis stipes ac progenitor agnationis communis, *ut hic, & c. 1. de natur. successionis feudi.* ita fit ut in feudis succedio omnis ad communem finm stipitem semper referatur. 57 Præfiuminture in dubio beneficium potius antiquum, quam novum? Afirnt nonnulli: & male. *v. infr. eod. & tit. 15. infr. eod.* adde *l. feud. 12. in fin.* 58 Juramentum deferre judex non debet, nisi causa bene cognita, *ut hic*, adde *l. in bona fidei. 3. C. de rei vend. & jurejurando. l. ubi fatis. 22. C. ad l. Cornel. de falsis.*

59 De successione fraterni feudi. *Cujac.* 60 *l. feud. 14. supr. eod.* 61 Jus accrescendi in feudo novo locum non habet inter fratres; uno enim mortuo alter ei non succedit. *§. 1. supr. de his qui feudum dare.* Quid si pars deficientis individua sit, puta servitus? jus adcrescet fratri superstiti, data ejus partis æstimatione dimino, nisi forte feudum contemplatione fratris mortui dominus dederit, vel nisi pars deficientis major fit: tunc enim pars superstitis adcrescit domino, data superstiti æstimatione sua portis. *Advertus, Ravennas.* 62 *l. feud. 20.* Pacto nova forma dari potest contradhi. adde *l. 1. §. fi contenerit. 6. ff. depositi.* 63 Feudum quotiens adquiritur a fratre, ut fit commune, tria hæc requiruntur: primum, ut ipsi fratres simul habitent: secundum, ut fit adquisitum bonis communibus: tertium, ut qui infeudavit dominus id fciat. 64 Id est, domo. 65 *d. tit. 20.*

66 Et male. *d. tit. 20.* Imo bene. *l. feud. 1. §. 2. & 14. §. 2.* 67 Feudum caducum. quali caltrenſe, quod actio adquisivit non miles, ab hæredi dilectum vel ab hæredibus militum vel nobilis, nisi qui a Principe, vel Duce, vel Comite, vel Marchione de feudo investiti sunt, vel qui a majore, vel minore valvasore de feudo investiti sunt, ut *tit. 1. §. 1. supr. eod.* 68 Feudum contemplatione fratris mortui dominus dederit, vel ipsi pars ei adnexum in familia sua refederit, eaque certissima est nobilis definitio, sed hec Hotomanno non ommino placent, cum inter se differant, nobilem & vasallum esse. Hoc igitur punctum, an nobilis, qui viginti jam annis feudum a valvasoribus majoribus adeptum possederit, quia jam publicum munus fustinuerit, non jam plebejum, sed minorem valvasorem esse. 69 Plebeji sunt, qui noviter feudum acceperunt a capitaneis: militibus non adnumerantur, ideo plebeji dicuntur. *Otto Frisingensis 2.* 70 Et male. *d. tit. 20.* Imo bene. *l. feud. 1. §. 2. & 14. §. 2.* 71 Adde *l. feud. 1. §. 2. & 14. §. 2.* 72 Feudum caducum ad fiscum devolvitur, nisi filio, vel §. nato proxime succedat. Hujusmodi enim non tam donatio est, quam refutatio. *J. de alienat. feud. paterni.* 73 *tit. 55. vers. habeto. J. eod.* de lega. quod ita recoptum, non pie causæ odio, fed ex natura ipsius feudi, cujus alienatio est interdicta. Quid si feudum piam in causam legatum fuerit: ut ipsum feudum non debeat? an dari debilibus ad pauperiatem redatlis solitam, notat Ravennas, ne propterea desistare a feudo Camerx, vel Cavenæ. hæc enim duo, feuda esse, & propter servitium dari, soldatam vero neque feudum esse, neque propter servitium, sed miserationis causa gratis dari, ac proinde feudum ob servitium aliquod conceffum, soldatæ feudum non conferri, *arg. l. Agustinus. 27. ff. de donat.* 39 Soldatæ Etymon.

lis [45] vel ex filio [47] nepotibus vel deinceps per masculinum sexum descendentibus cæteri removentur agnati [48]. Ad filias [49] vero seu neptes, vel proneptes, vel ex filia nepotes, seu pronepotes succedentio feudi non pertinet. Proles enim fœminini sexus, vel ex fœmineo sexu descendens ad hujusmodi successionem aspirare non potest: nisi [50] ejus conditionis sit feudum, vel eo pacto [51] acquisitum.

† His [52] vero deficientibus vocantur primo fratres [53] cum [54] fratrum præmortuorum filiis, deinde agnati ulteriores [55], quod ita intelligendum est, si feudum sit paternum: hoc [56] est, si fuit illius parentis, qui ejus fuit agnationis communis. Si enim Titii avus de novo beneficio fuerit investitus, Titio fine legitimo herede masculo defuncto, ejus feudi successio non pertinet ad ejusdem Titii patruum magnum, nec ad prolem ex eo descendentem, imo revertitur ad dominum. Ad cognatos enim ejus beneficium non pertinet, neque beneficii successio. † Si vero dominus vel alius beneficium defuncti novum esse dicat, agnatus autem illius proximus paternum esse contendat: tunc onus probationis incumbit illi [57] qui novum dicit. Sed scio aliter pronuntiatum esse. Bonus [58] enim judex causa cognita diligenter intuebitur, cujus potius jurejurando dirimenda sit hæc quæstio, utroque scilicet in probatione deficiente.

TIT. XII.

DE [59] FRATRIBUS DE NOVO BENEFICIO INVESTITIS.

In feudo non habet locum jus accrescendi inter eos qui pretendunt primam seu primordialem investituram. Baldus.

SI duo fratres de novo beneficio, & non [60] de paterno simul investiti fuerint: uno fine herede defuncto, ad alterum non [61] pertinet ejus beneficii portio: nisi [62] facta fuerit eo pacto investitura. † Si [63] duo fratres in causa [64] communi post mortem patris remanserint, id est habitaverint [65] simul, & unus eorum feudum acquisierit, plerique [66] dicunt ad alium non pertinere, sed ad dominum, nisi per pactum: sed neque vivente eo qui acquisierit, neque post mortem ejus: fructus tamen erunt communes, donec simul habitaverint. Quod si cum [67] equis vel armis [68] communibus vel pecunia communi sit acquisitum, adhuc idem dicunt: ne forte invitus [69] dominus alium quam quem voluerit, sibi acquirat vasallum, dum tamen meminerimus id, quod de communi expensum est, alteri pro parte competenti esse restituendum.

TIT. XIII.

DE [70] INVESTITURA, QUAM TITIUS ACCEPIT A SEMPRONIO.

Maritus non succedit uxori in beneficio ea mortua sine herede. Baldus.

TItius a Sempronio talem investituram accepit feudi, *ut haberet ipse, & heredes sui legitimi masculi, & iis omnibus deficientibus fœminæ.* Porro Titius superstite tantum filia decessit. Ipsa a domino investita [71] fuit, & feudum in [72] dotem [73] dedit [74]

40 Alii derivant a *Sala*, quod Germanis stipendium, & mercedem significat, unde soldatii. 41 Atque ita ut paulo ante dictum est, soldata parum differt a feudo camerx, vel cavenæ.

42 De gradibus succedendi in feudo, *Cujac.* 43 Adde *tit. 50. infr. eod.* 44 *tit. 7. in fin. supr. eod.* 45 *§. 1. Inst. de hereditatibus que ab intestato.* 46 *l. feud. 1. §. 3.* 47 *d. tit. 1. §. 2. in fi.* 48 Feudorum successio in multis differt a successione, Jure civili introducta. Jure civili succedunt liberi naturales virorum. 4. *C. de liberis prater.* in feudis non succedunt, *ut hic.* Jure civili parentes succedunt. *Auth. defunctis. C. ad SC. Tert.* Jure feudorum non succedunt. *c. 1. de naturalibus filiis. Jure communi cognati succedunt*: sublata differentia agnationis & cognationis. *Authent. post fratres. C. de legitimis hered.* jure feudorum toli agnati succedunt, non cognati, *§. penult. supr. qui feudum dare.* Differt quoque feudum ab emphyteusi. fœminæ ex pacto, aut nisi femineum fit feudum, in feudo non succedunt, ut quæ tamen succedunt in emphyteusi. *Nov. de non alienando.* unde Everardum in Topicis loco ab Emphyteusi ad feudum 30.

49 *d. §. 3. tit. 6. §. 1. tit. 8. in fin.* 50 *tit. 50. infr. eod.* 51 *d. §. 3. d. tit. 8.* 52 Masculis fe.

53 *l. feud. 1. §. 2.* 54 *l. feud. 14. §. 1.* 55 *l. feud. 1. §. 4. supr. eod. tit. 50. infr. eod.* 56 Feudum paternum dicitur, quod fuit illius parentis, qui fuit communis stipes ac progenitor agnationis communis, *ut hic, & c. 1. de natur. successionis feudi.* ita fit ut in feudis succedio omnis ad communem finm stipitem semper referatur. 57 Præfiuminture in dubio beneficium potius antiquum, quam novum? Afirnt nonnulli: & male. *v. infr. eod. & tit. 15. infr. eod.* adde *l. feud. 12. in fin.* 58 Juramentum deferre judex non debet, nisi causa bene cognita, *ut hic*, adde *l. in bona fidei. 3. C. de rei vend. & jurejurando. l. ubi fatis. 22. C. ad l. Cornel. de falsis.*

59 De successione fraterni feudi. *Cujac.* 60 *l. feud. 14. supr. eod.* 61 Jus accrescendi in feudo novo locum non habet inter fratres; uno enim mortuo alter ei non succedit. *§. 1. supr. de his qui feudum dare.* Quid si pars deficientis individua sit, puta servitus? jus adcrescet fratri superstiti, data ejus partis æstimatione dimino, nisi forte feudum contemplatione fratris mortui dominus dederit, vel nisi pars deficientis major fit: tunc enim pars superstitis adcrescit domino, data superstiti æstimatione sua portis. *Advertus, Ravennas.* 62 *l. feud. 20.* Pacto nova forma dari potest contradhi. adde *l. 1. §. fi contenerit. 6. ff. depositi.* 63 Feudum quotiens adquiritur a fratre, ut fit commune, tria hæc requiruntur: primum, ut ipsi fratres simul habitent: secundum, ut fit adquisitum bonis communibus: tertium, ut qui infeudavit dominus id fciat. 64 Id est, domo. 65 *d. tit. 20.*

66 Et male. *d. tit. 20.* Imo bene. *l. feud. 1. §. 2. & 14. §. 2.* 67 Feudum caducum. quali caltrenſe, quod actio adquisivit non miles, ab hæredi dilectum vel ab hæredibus militum vel nobilis, nisi qui a Principe, vel Duce, vel Comite, vel Marchione de feudo investiti sunt, vel qui a majore, vel minore valvasore de feudo investiti sunt, ut *tit. 1. §. 1. supr. eod.* 68 Feudum contemplatione fratris mortui dominus dederit, vel ipsi pars ei adnexum in familia sua refederit, eaque certissima est nobilis definitio, sed hec Hotomanno non ommino placent, cum inter se differant, nobilem & vasallum esse. Hoc igitur punctum, an nobilis, qui viginti jam annis feudum a valvasoribus majoribus adeptum possederit, quia jam publicum munus fustinuerit, non jam plebejum, sed minorem valvasorem esse. 69 Plebeji sunt, qui noviter feudum acceperunt a capitaneis: militibus non adnumerantur, ideo plebeji dicuntur. *Otto Frisingensis 2.* 70 Et male. *d. tit. 20.* Imo bene. *l. feud. 1. §. 2. & 14. §. 2.* 71 Adde *l. feud. 1. §. 2. & 14. §. 2.* 72 Feudum caducum ad fiscum devolvitur, nisi filio, vel §. nato proxime succedat. Hujusmodi enim non tam donatio est, quam refutatio. *J. de alienat. feud. paterni.* 73 *tit. 55. vers. habeto. J. eod.* de lega. quod ita recoptum, non pie causæ odio, fed ex natura ipsius feudi, cujus alienatio est interdicta. Quid si feudum piam in causam legatum fuerit: ut ipsum feudum non debeat? an dari debilibus ad pauperiatem redatlis solitam, notat Ravennas, ne propterea desistare a feudo Camerx, vel Cavenæ. hæc enim duo, feuda esse, & propter servitium dari, soldatam vero neque feudum esse, neque propter servitium, sed miserationis causa gratis dari, ac proinde feudum ob servitium aliquod conceffum, soldatæ feudum non conferri, *arg. l. Agustinus. 27. ff. de donat.* 39 Soldatæ Etymon.